

Курило І.В.

*доктор юридичних наук, професор,
головний науковий співробітник відділу проблем публічного права
Науково-дослідний інститут публічного права*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Вступ та постановка проблеми. Правові засади євроінтеграційного процесу України у сфері енергетики закріплені в Угоді про асоціацію з ЄС, де окремий розділ присвячено економічному та галузевому співробітництву. Договором, серед іншого, визначено напрями взаємодії в енергетичній сфері, присвячено увагу питанням охорони довкілля та регулюванню торгівлі енергоресурсами.

Відповідно до даних Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні у період з 22 березня до 31 серпня 2024 року збройні сили російської федерації здійснили дев'ять хвиль далекобійних і добре скоординованих атак на енергетичну інфраструктуру України. Атаки на електростанції та спричинені ними перебої з електропостачанням завдали як прямої, такі непрямої шкоди довкіллю, повний масштаб якої досі невідомий. Удари по теплових електростанціях призводять до масштабних пожеж, які важко локалізувати, та викидають у повітря небезпечні хімічні речовини [1, с. 1, 10].

У зв'язку з цим особливого значення набуває розвиток альтернативної енергетики в Україні. Використання відновлюваних джерел енергії підвищить стійкість енергетичної системи та зможе мінімізувати негативний вплив на довкілля в умовах руйнування традиційної енергетичної інфраструктури. В рамках євроінтеграційного процесу українське законодавство поступово наближається до відповідних норм та стандартів ЄС, проваджуючи принципи прозорості, недис-

кримінаційності та інтеграції альтернативної енергетики. Такий підхід забезпечує правові механізми стимулювання альтернативної енергетики та одночасно відповідає покладеним на Україну зобов'язанням у сфері сталого розвитку та у зв'язку з євроінтеграцією.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Певна проблематика правового регулювання енергетичного сектора, в тому числі альтернативної енергетики, розглядалась у роботах науковців, серед яких такі, як В. Авер'янов, О. Бандурка, А. Берlach, А. Бобкова, Т. Бондар, Ю. Битяк, Ю. Ващенко, В. Галунько, А. Гетьман, В. Грохольський, І. Григорецька, Т. Коломоєць, І. Каракаш, Т. Коломоєць, В. Курило, П. Лютіков, Л. Мелех, Н. Майданевич, Д. Миколаєць, В. Теремецький, В. Тімашов, Т. Харітонова, М. Чіпко, Р. Шаповал, О. Улютіна, та інші. Проте, питання правового регулювання у сфері альтернативної енергетики в умовах євроінтеграції приділялась лише дотична увага.

Метою статті є на підставі національного законодавства, міжнародного права та права ЄС здійснити аналіз правового регулювання у сфері альтернативної енергетики в умовах євроінтеграції з урахуванням умов збройної агресії.

Виклад основного матеріалу. Концепція сталого розвитку є фундаментальною парадигмою сучасного розвитку суспільства, спрямованою на поєднання економічного зростання, соціального добробуту та екологічної рівноваги.

Сама дефініція «сталого розвитку» розкрита в доповіді «Our Common Future» Всесвітньої комісії з навколишнього середовища і розвитку (так звана комісія Брундтланд, 1987 р.) та в оригіналі звучить наступним чином: «sustainable development is development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs» і перекладається, як сталий розвиток – це розвиток, який задовольняє потреби сьогодення, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби [2]. Вже пізніше на світовій арені дана концепція набула подальшого розвитку під час конференції ООН з навколишнього середовища та розвитку в Ріо-де-Жанейро (відома як «Саміт Землі»). В межах якої було прийнято декілька надзвичайно важливих міжнародних договорів, серед яких Рамкова конвенція ООН про зміну клімату, Конвенція про охорону біологічного різноманіття, Декларація Ріо щодо навколишнього середовища та розвитку, Декларація щодо охорони та використання лісів. Вже тоді сталий розвиток розглядався через тісний зв'язок із забезпеченням безпечного довкілля та збереження природних ресурсів.

Стратегія сталого розвитку базується на дуже логічному і зрозумілому підході: для сталого розвитку людства на обмеженій у ресурсах планеті важливо не вичерпати ці ресурси та не перевищити природні можливості планети до самовідновлення. Тобто, крім економічного зростання, що забезпечує матеріальний добробут людства, захист та збереження навколишнього природного середовища є другою обов'язковою умовою для оптимістичного майбуття людства у довготривалій перспективі [3, с. 5].

Одним з дієвих напрямів зменшення антропогенного навантаження на довкілля є використання енергії, що виробляється з відновлюваних джерел. Відповідно до положень статті 1 Закону України «Про альтернативні джерела енергії» альтернативними джерелами енергії є відновлювані джерела енергії, до яких нале-

жать енергія сонячна, вітрова, геотермальна, гідротермальна, аеротермальна, енергія хвиль та припливів, гідроенергія, енергія біомаси, газу з органічних відходів, газу каналізаційно-очисних станцій, біогазів, та вторинні енергетичні ресурси, до яких належать доменний та коксівний газ, газ метан дегазації вугільних родовищ, перетворення скидного енергопотенціалу технологічних процесів [4]. Тобто, до альтернативних джерел енергії відносять відновлювальні джерела енергії та вторинні енергетичні ресурси.

Часто, навіть в науковій юридичній літературі, можна зустріти використання терміну альтернативних джерел енергії як тотожному до відновлюваних джерел енергії і ці терміни пишуть у дужках як взаємозамінні. Але ми бачимо, що відповідно до українського законодавства зміст поняття альтернативних джерел енергії розширене, тобто відновлювальні джерела енергії є альтернативними, але альтернативні джерела – це не лише відновлювані джерела енергії.

Надамо визначення даного поняття у положеннях директив ЄС, а саме відповідно до Директиви 2018/2021 (2018 р.) про стимулювання використання енергії з відновлюваних джерел [5] відновлюваною енергією (енергією з відновлюваних джерел) є енергія з відновлюваних невикопних джерел, а саме вітрова, сонячна (сонячна теплова та сонячна фотоелектрична), геотермальна, енергія навколишнього середовища, енергія хвиль, припливів та інша енергія океану, гідроенергія, енергія біомаси, звалищного газу, газу каналізаційно-очисних станцій та біогазу [5].

Відновлювану енергетику прийнято класифікувати за напрямками, а саме: біоенергетика, сонячна, вітрова, гідроенергетика, геотермальна та інші види. Біоенергетика включає в себе виробництво біогазу з органічних відходів, виготовлення біопалива, наприклад з рослинної сировини та використання твердого біопалива (наприклад, пелетів).

Відповідно до даних Європейської агенції довкілля у 2023 році відновлювані джерела

енергії становили 24,5% кінцевого споживання енергії ЄС. За оцінками, з 2022 року частка зросла на один відсотковий пункт, як і раніше, значною мірою завдяки сильному зростанню постачання електроенергії з відновлюваних джерел. Досягнення нової мінімальної мети ЄС у 42,5% до 2030 року вимагатиме подвоєння темпів розгортання відновлюваних джерел енергії, які спостерігалися за останнє десятиліття, та глибшої трансформації європейської енергетичної системи [6].

Відповідно до Директиви 2018/2021 (2018 р.) про стимулювання використання енергії з відновлюваних джерел держави-члени повинні колективно забезпечити, щоб частка енергії з відновлюваних джерел у валовому кінцевому споживанні енергії в Союзі у 2030 році була на рівні принаймні 32% [5].

Враховуючи євроінтеграційні наміри України, глобальну проблему змін клімату та необхідність заміщення екологічно небезпечної та застарілої енергетичної інфраструктури, залежність від поставок енергоносіїв, конструктивна енергетична політика в Україні має сприяти скороченню питомого енергоспоживання та зменшенню залежності від викопного палива [7, с. 13].

Підтримуємо думки науковців, які пишуть, що використання відновлюваних джерел енергії має велике значення в забезпеченні енергетичної незалежності України. До війни сектор зеленої енергетики активно розвивався, нарощував потужності. Однак з початком повномасштабного вторгнення даний сектор зіткнувся з серйозними проблемами, такими як пошкодження, знищення та зупинка роботи об'єктів зеленої енергетики, фінансова криза, призупинення будівництва нових вітроелектростанцій, відсутність підтримки з боку держави [8].

Відповідно до положень Директиви 2018/2021 [5] для досягнення встановлених на рівні ЄС значень у сфері відновлюваної енергетики, держави-члени ЄС уповноважені

застосовувати різні механізми підтримки. Такі механізми покликані стимулювати інтеграцію електроенергії з відновлюваних джерел на ринок електроенергії. При цьому необхідно враховувати можливі витрати на інтеграцію у загальну енергосистему. Моделі підтримки мають бути орієнтовані на максимальне залучення відновлюваної електроенергії до ринку електроенергії. Водночас, для малих установок та демонстраційних проєктів передбачена можливість звільнення від загальних вимог у межах чинного права ЄС.

Аналізуючи правові засади євроінтеграційного процесу у сфері енергетики, необхідно враховувати положення Угоди про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і державами-членами, з іншого [9]. Певна частина цього договору, а саме розділ 5, присвячена питанням економічного та галузевого співробітництва. Зокрема, розглядається співпраця у сфері енергетики, врегульовано аспекти, що стосуються торгівлі енергоресурсами, а шоста глава регламентує питання охорони довкілля.

Правові основи, закріплені в Угоді про асоціацію, стали відправною точкою для поступової імплементації *acquis* ЄС у національне законодавство. Положення договору визначили стратегічні орієнтири реформування енергетичного сектору України та обумовили необхідність законодавчих змін, спрямованих на досягнення цілей європейської інтеграції в тому числі у сфері енергетики та довкілля. У цьому контексті одним з кроків стало прийняття у 2023 році Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо відновлення та «зеленої» трансформації енергетичної системи України» [10]. Даний Закон вносить поправки до декількох важливих законів у сфері альтернативної енергетики, серед яких Закон України «Про альтернативні джерела енергії» та Закон «Про ринок електричної енергії, частково транспонуючи положення Директиви 2018/2021 (зокрема, щодо гарантій походження, споживання та схем

підтримки для електричної енергії з відновлювальних джерел) та Директиви про електрику (зокрема, щодо агрегування, енергетичних громад на основі громадян та активних споживачів) [11].

Кабінет Міністрів України у 2023 році видав розпорядження «Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2050 р.» [12], але на початок 2025 року як на сайті Верховної Ради України, так і на сторінці Міністерства енергетики України сам текст Стратегії все ще не був опублікований. Тому в межах нашого дослідження ми не будемо аналізувати цю Стратегію, але зазначимо, що попередньою стратегією – Енергетичною стратегією України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність», яку було схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2017 р. [13], акцентувалась увага, що у сфері охорони довкілля має бути забезпечено дотримання високих екологічних норм виробництва, транспортування, трансформації та споживання енергії. До 2020 року серед основних заходів для реалізації стратегічних цілей у сфері охорони довкілля передбачалось запровадження заходів обмеження впливу енергетики на довкілля, в тому числі через оцінки впливу; створення системи стимулювання використання відходів як джерела енергії для виробництва теплової та електричної енергії; у сфері євроінтеграції – забезпечення повноцінної імплементації положень Третього енергетичного пакета, директив і регламентів ЄС відповідно до зобов'язань України в рамках Договору про приєднання до Енергетичного Співтовариства. Передбачалось стаке розширення використання всіх видів відновлюваної енергетики. У коротко- та середньостроковому горизонті (до 2025 р.) було прогнозовано зростання частки відновлюваної енергетики до рівня 12% від загального первинного постачання енергії та не менше 25% – до 2035 р. Було надано інформацію про перспективи вітрової та сонячної енергетики, біомаси, гідроенергетики. Третім

етапом до 2035 року «Забезпечення сталого розвитку» передбачалось збільшення використання відновлюваних джерел енергії до 25% від обсягів загального первинного постачання енергії [13].

Вже у 2024 році було прийнято Закон України «Про основні засади державної кліматичної політики», яким визначаються правові та організаційні засади державної кліматичної політики, спрямованої серед іншого на забезпечення низьковуглецевого та сталого розвитку України, її, в тому числі, екологічної та енергетичної безпеки, досягнення кліматичної нейтральності [14].

Серед пріоритетних завдань у глобальній площині важливо зазначити декарбонізацію енергетики та забезпечення сталого функціонування промисловості. У цьому контексті особливого значення набула Європейська зелена угода (EU Green Deal), яка у сфері енергетики передбачає досягнення двох ключових цілей: універсальний загальний доступ до сучасних та чистих джерел енергії та декарбонізацію енергетичної системи. Поряд із реалізацією зобов'язань за Паризькою угодою, Європейська зелена угода також спрямована на зменшення негативного впливу промислової діяльності на навколишнє природне середовище шляхом мінімізації забруднення ґрунтів, водних ресурсів та атмосферного повітря. При цьому політика ЄС у сфері енергетики та клімату фактично охоплює всі ланки енергетичної системи – від низьковуглецевого виробництва та постачання електроенергії до зниження енергоспоживання в промисловій сфері. Відповідно до Європейської зеленої угоди після поєднання цілей сталого розвитку та політичних документів було сформовано шість напрямків трансформацій, серед яких освіта, гендер та нерівність; здоров'я, добробут та демографія; декарбонізація енергетики та сталий розвиток промисловості; сталий розвиток продовольства, землі, води та океанів; сталий розвиток міст та громад; цифрова рево-

люція для сталого розвитку [15]. Тобто, фактично Європейська зелена угода охоплює всі ланки сталого розвитку, пов'язані із забезпеченням належного рівня виробництва та використання альтернативних джерел енергії. Зазначений договір постає не лише як екологічний виклик, а і як стратегічна можливість трансформації енергетичної моделі ЄС відповідно до принципів сталого розвитку та глобальної економічної конкурентоспроможності.

Реалізація Європейської зеленої угоди має враховувати не лише внутрішні цілі сталого розвитку, але і міжнародні екологічні стандарти. Зокрема, використання альтернативних джерел енергії повинно здійснюватись з дотриманням принципу заборони транскордонної шкоди.

Погоджуємось з думкою М. Чіпко, що, оскільки дотримання принципу заборони заподіяння транскордонної шкоди є обов'язком всіх держав, внаслідок звичаєво-правового характеру цієї норми, то слід очікувати, що в недалекому майбутньому все ж буде розроблений єдиний підхід до регулювання даного питання. Ухвалення Конвенції на основі розробленого Комісією міжнародного права проекту статей про запобігання транскордонної шкоди від небезпечних видів діяльності значно прискорило б цей процес, а існуючі в цій сфері акти «м'якого» права дозволили б зробити механізм регулювання міждержавних відносин більш досконалим. При встановленні правового режиму захисту кліматичної системи необхідно базуватися на принципах справедливості та загальної, але диференційованої відповідальності [16, с. 195–196].

Важливою складовою міжнародної співпраці України у сфері трансформації енергетики у «зелену» є взаємодія з Міжнародним агентством з відновлюваних джерел енергії IRENA (The International Renewable Energy Agency). Україна приєдналася до цієї організації у 2018 році, що відкрило додаткові можливості для інтеграції у глобальні процеси розвитку альтернативної енергетики. У межах

членства Україна бере участь у спільних ініціативах, спрямованих на прискорення декарбонізації та розширення використання відновлюваних джерел енергії. Зокрема, IRENA сприяла залученню коштів у підтримці відновлення пошкодженої повномасштабним вторгненням інфраструктури відновлюваної енергетики в Україні [17]. Це свідчить про високий рівень довіри міжнародних партнерів та стратегічне значення альтернативної енергетики для відновлення України та її енергетичної безпеки.

Наша держава має великий ресурсний потенціал для розвитку альтернативної енергетики: річки із потужним гідрологічним енергетичним запасом на всій території України, гори та морські узбережжя для встановлення ВЕС, тривалу сонячну активність на півдні країни для будівництва СЕС, величезні сільськогосподарські площі для вирощування біопаливних культур на сході [18].

У відповідь на кризу енергетичного сектору в, викликану повномасштабним вторгненням, європейська Комісія запровадила План REPowerEU, спрямований на поступове відмовлення від імпорту викопного палива з росії. Запущений у травні 2022 року, цей план передбачає комплекс заходів, спрямованих на економію енергії, диверсифікацію джерел постачання та збільшення виробництва чистої енергії. Водночас заходи плану були спрямовані на зміцнення європейської консолідації. Реалізація REPowerEU демонструє ефективність координації на рівні ЄС у забезпеченні сталого енергопостачання і захист екологічної та економічної безпеки [19].

Також варто згадати Директиву про енергоефективність 2023/1791 [20], оскільки вона суттєво підвищує амбіції ЄС у сфері раціонального використання енергетичних ресурсів. Даною Директивою закріплюється принцип «енергоефективність перш за все», як основоположний принцип енергетичної політики ЄС. На практиці це зобов'язує держав-членів ЄС враховувати показники енергоефективності при формуванні будь-яких

політичних рішень та визначенні ключових інвестицій. Повне впровадження цієї директиви розглядалося як механізм для забезпечення виконання міжнародних зобов'язань ЄС у рамках глобальних зобов'язань подвоїти темпи підвищення енергоефективності з близько 2% до понад 4% до 2030 року [20, 21]. Перегляд даної Директиви ґрунтується на «Зеленому курсі» ЄС в межах вищезгаданого Плану REPowerEU.

Висновки. Таким чином, сталий розвиток передбачає, що економічне зростання повинно ґрунтуватися не на інтенсивному використанні обмежених природних ресурсів, а повинно в своїй основі мати раціональне використання природного потенціалу. Європейський Союз та Світова спільнота пропонують інституційно оформлену модель правового регулювання використання альтернативних джерел енергії. Послідовна відмова від використання викопних енергоресурсів у поєднанні з комплексом соціально-економічних заходів розглядається не лише як стратегічне завдання у сфері альтернативної енергетики, але і є частиною правового

інструмента досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року.

Зважаючи на норми права ЄС у сфері альтернативної енергетики, приведення українського законодавства у відповідність до європейського та відповідно, до взятих на себе зобов'язань, вимагає внесення певних змін до законодавчих актів України. Їх зміст має бути спрямований на створення сприятливих умов для розширення застосування альтернативних джерел енергії, через прозоре та ефективне публічне адміністрування норм, що регулює це питання та ефективне повоєнне відновлення. Окрім того, важливо розуміти, що положення щодо досягнення кліматичної нейтральності до 2050 також повинні бути враховані.

Разом з тим, важливо усвідомлювати, що застосування альтернативних джерел енергії не може бути самоціллю, а виступає лише інструментом досягнення енергетичної стійкості та сталого розвитку. При цьому застосування альтернативних джерел енергії не повинно призводити до непоправного негативного впливу на довкілля.

Анотація

У статті розглянуто концептуальні засади проблематики правового регулювання у сфері альтернативної енергетики в умовах євроінтеграції через призму сталого розвитку та військової агресії. Проаналізовано певні стратегічні документи та ініціативи, зокрема Директиву про відновлювані джерела енергії (ЄС) 2018/2021, положення Європейської зеленої угоди, що формують правове підґрунтя досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року. Розглянуто окремі положення Законів України «Про альтернативні джерела енергії», «Про основні засади державної кліматичної політики» та Енергетичні стратегії України, як одні з основоположних галузевих нормативно-правових актів, що виступають ключовою ланкою інтеграції національної політики у сфері альтернативної енергетики у правове поле ЄС та реалізації положень Угоди про асоціацію.

Наведено результати діяльності Міжнародного агентства з відновлюваної енергетики – IRENA та окреслено глобальні тенденції у сфері відновлюваних джерел енергії. Окреслено, що ключову роль у цьому процесі відіграє принцип «енергоефективність насамперед», який вперше отримав юридичне закріплення у Директиві про енергоефективність (EU) 2023/1791. Акцентовано увагу на плані REPower EU, спрямованому на диверсифікацію енергопостачання та зниження залежності від викопних енергоресурсів росії та прискорення переходу до чистої енергетики.

Наголошено на важливості усвідомлення, що застосування альтернативних джерел енергії не може бути самоціллю, а виступає лише інструментом досягнення енергетичної стійкості та сталого розвитку, а їх використання не повинно завдавати непоправної шкоди довкіллю.

Ключові слова: навколишнє природне середовище, довкілля, енергетика, альтернативна енергетика, зелена енергетика, міжнародне співробітництво, право ЄС, євроінтеграція.

Kurylo I.V. Some aspects of legal regulation in the field of renewable energy in the context of European integration

Summary

The article is devoted to the conceptual foundations of legal regulation in the field of renewable energy in the context of European integration through the prism of sustainable development and military aggression. Certain strategic documents and initiatives are analysed, in particular the Renewable Energy Directive (EU) 2018/2021, and the provisions of the European Green Deal, which form the legal basis for achieving climate neutrality by 2050. It looks at some provisions of the Ukrainian laws ‘On Alternative Energy Sources,’ ‘On the Basic Principles of State Climate Policy’ and the Energy Strategies of Ukraine, as some of the fundamental sectoral regulatory and legal acts that are a key link in the integration of national policy in the field of alternative energy into the EU legal field and the implementation of the provisions of the Association Agreement.

The results of the activities of the International Renewable Energy Agency (IRENA) are presented and global trends in the field of renewable energy sources are outlined. It is noted that the principle of ‘energy efficiency first’ plays a key role in this process, which was first enshrined in law in the Energy Efficiency Directive (EU) 2023/1791. Attention is focused on the REPower EU plan, which aims to diversify energy supplies, reduce dependence on Russian fossil fuels and accelerate the transition to clean energy.

The importance of recognising that the use of alternative energy sources cannot be an aim by itself, but is only a way of achieving energy security and sustainable development, and that their use should not cause irreparable damage to the environment, is emphasised.

Key words: environment, electric power industry, energy sector, renewable energy, green energy, international cooperation, EU law, European integration.

Список використаних джерел:

1. Атаки на енергетичну інфраструктуру України: шкода цивільному населенню. Моніторингова місія ООН з прав людини в Україні. Бюлетень. 2024. URL: <https://surl.li/uaznrkpaіні>.
2. Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future. UN Documents: Gathering a Body of Global Agreements. Official web site. URL: <http://un-documents.net/our-common-future.pdf>.
3. Якименко І.Л., Петрашко Л.П. та ін. Стратегія сталого розвитку: європейські горизонти. Підручник. К.: НУХТ, 2022. 337 с.
4. Про альтернативні джерела енергії: Закон України від 20 лютого 2023 р. № 555-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-15#Text>.
5. Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2018/2021 від 11 грудня 2018 р. про стимулювання використання енергії з відновлюваних джерел (нова редакція). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_039-18#Text.
6. Share of energy consumption from renewable sources in Europe. 2025. European Environmental Agency. Official web site. URL: <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/indicators/share-of-energy-consumption-from>.
7. Григорецька І.І. Правове регулювання відновлювальної енергетики: європейський та український підходи. *Морська безпека та оборона*. 2023. 1. С. 9–15.

8. Михайлова Л.М., Семенишина І.В., Шпатакова О. Зелена енергетика як чинник енергетичної незалежності України. Економіка та суспільство. 2023. 7. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2090>.
9. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_a11#Text.
10. Про внесення змін до деяких законів України щодо відновлення та «зеленої» трансформації енергетичної системи України: Закон України від 30 червня 2023 р. № 3220-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3220-20#Text>.
11. Ukraine Energy Market Observatory. Assessment. Energy Community Secretariat. 2024. URL: https://www.energy-community.org/dam/jcr:981ae7ce-92a5-4526-bdf4-13ed3e4b6ae4/Note_08_2024.pdf.
12. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2050 р.. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 квітня 2023 р. № 373-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/373-2023-%D1%80#Text>.
13. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 р. «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність». Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2017 р. № 605-р. (втратило чинність). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-%D1%80#Text>.
14. Про основні засади державної кліматичної політики: Закон України від 8 жовтня 2024 р. № 3991-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3991-20#Text>.
15. European Green Deal Policies and Sustainability. The UN Sustainable Development Solutions Network (SDSN): official website. URL: <https://surl.li/frqaxp>
16. Чіпко М. Міжнародно-правове регулювання співробітництва держав у сфері використання відновлюваної енергетики. Дис. на здобуття... к.ю.н. Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2017. 237 с.
17. IRENA Supports Ukraine in Rebuilding Damaged Energy Infrastructure. IRENA: Official web site. 2024. URL: <https://www.irena.org/About/Vision-and-mission>.
18. Мелех Л. Правове регулювання альтернативної енергетики в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Юридичні науки»*. 2021. Вип. 8. 2(30). С. 159–166.
19. REPowerEU at a glance. European Commission official web site. URL: https://commission.europa.eu/topics/energy/repowereu_en.
20. Directive (EU) 2023/1791 of the European Parliament and of the Council of 13 September 2023 on energy efficiency and amending Regulation (EU) 2023/955 (recast). URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ%3AJOL_2023_231_R_0001&qid=1695186598766
21. Energy Efficiency Directive. European Commission: official web site. URL: <https://surl.li/rsudgt>

Дата надходження статті: 27.08.2025

Дата прийняття статті: 04.09.2025

Опубліковано: 29.09.2025